

УДК 811.111'367.625'373.611

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2021-1-8>

АНГЛІЙСЬКІ ПРЕФІКСАЛЬНІ ДІЄСЛОВА: СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ

Дудок Анна Романівна,
аспірантка кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Львівський національний університет імені Івана Франка
annadudok1995@ukr.net
orcid.org/0000-0002-6906-0672

У статті проаналізовано феномен семантичних трансформацій і когнітивних механізмів творення смислів англійських префіксальних дієслів на матеріалі англійських тлумачних словників. Зазначено, що сучасні англійські префіксальні дієслова виявляють продуктивний семантичний потенціал творення смислів, отже, є ефективним засобом номінації, вербалізованим способом мислення та відбиття мовної картини світу. З'ясовано вплив досліджуваних явищ на асоціативне сприйняття реципієнтів і розкрито особливості експресивно-емоційного потенціалу префіксального смислотворення, їх імпліцитного наповнення. Стверджується, що в процесі семантичних трансформацій префіксального дієслова актуалізуються нові численні смисли, відкриваються нові глибинні семантичні пласти, що наповнюють префіксальне дієслово неординарним змістом. Виявлено, що існує узагальнене, стрижневе значення префіксального дієслова (інваріант, спільне для всіх), а інші – його варіанти, тобто численні змінні смисли. У статті акцентується на тому, що в практичному застосуванні як деривативний і когнітивно-семантичний механізм метафора й метонімія виконують роль спрощення, економії та виділення узагальненого інваріантного значення англійського префіксального дієслова. Семантичні трансформації в метафорі й метонімії, що входять до складу префіксальних дієслів, трактуються як когнітивний механізм, що формує нові смисли на основі асоціативних імплікацій. Висунуто ідею, що, передуючи основі, префікс не зливається в єдиний фонетико-морфологічний комплекс із формоутворювальними флексіями, а має своє автономне (інваріантне) значення з притаманною йому смислотвірною парадигмою. У статті розкрито нові значення префіксальних дієслів та їх смислів, що виникли в результаті семантичної трансформації чи переосмислення наявних номінацій. Доведено, що сутність процесу метафоризації, метонімізації англійських префіксальних дієслів полягає в зміні первинного значення слова шляхом включення до його семантики нових диференційних сем, які модифікують смисли. Зроблено висновок, що префіксальна деривація дієслова зберігає та передає те саме семантичне навантаження що й загальноживана лексика, адже префікс завжди включає слово чи термін у певну матрицю схеми, тому його семантичне навантаження конкретне й чітке.

Ключові слова: префіксальні дієслова, семантичні трансформації, когнітивні механізми, значення, метафора й метонімія, лексико-семантичне навантаження, експресивно-емоційний потенціал.

ENGLISH PREFIXAL VERBS: SEMANTIC TRANSFORMATIONS AND COGNITIVE MECHANISMS

Dudok Anna Romanyvna,
Postgraduate Student at the Department of Foreign Languages for the Humanities
Ivan Franko National University of Lviv
annadudok1995@ukr.net
orcid.org/0000-0002-6906-0672

The article analyzes the phenomenon of semantic transformations and cognitive mechanisms of creating English prefixal verbs' meanings on the material of English explanatory dictionaries. It is noted that modern English prefixal verbs show a productive semantic potential for the creation of meanings, and therefore are an effective means of nomination, a verbalized way of thinking and reflecting the linguistic picture of the world. The influence of the studied phenomena on the associative perception of recipients has been clarified and the peculiarities of the expressive emotional potential of prefixal meaning-making, their implicit filling revealed. It is claimed that in the process of semantic transformations of the prefix verb new numerous senses are actualized, new deep semantic layers are opened, which fill the prefix verb with extraordinary meaning. It is revealed that there is a generalized, core meaning of the prefix verb (invariant, common to all), and others are its variants, id. est. numerous variable senses. The article emphasizes that in practical application, as a derivative and cognitive-semantic mechanism, metaphor and metonymy play the role of simplifying, saving and highlighting the generalized invariant meaning of the English prefix verb. Semantic transformations in metaphor and metonymy, which are part of prefixal verbs, are interpreted as a cognitive mechanism that forms new senses on the basis of associative implications. The idea is put forward that before the basis, the prefix does not merge into a single phonetic-morphological

complex with formative inflections, but has its own autonomous (invariant) meaning with its inherent meaning-making paradigm. The article reveals new meanings of prefixal verbs and their senses, which arose as a result of semantic transformation or rethinking of existing nominations. It is proved that the essence of the process of metaphorization, metonymization of English prefixal verbs is to change the primary meaning of the word by including in its semantics new differential semes that modify senses. It is concluded that the prefix derivation of a verb preserves and transmits the same semantic load as common vocabulary, because the prefix always includes a word or term in a certain matrix of the scheme, so its semantic load is specific and clear.

Key words: prefixal verbs, semantic transformations, cognitive mechanisms, meanings, metaphor and metonymy, lexical-semantic load, expressive-emotional potential.

1. Вступ

Актуальність обраної теми пояснюється постійними семантичними змінами в загальноживаній і фаховій лексиці, тому виникає потреба в їх дослідженні й детальному аналізі засобів їх утворення. Об'єктом дослідження є префіксальні дієслова сучасної англійської мови, а його предметом – внутрішні семантичні трансформації та когнітивні механізми префіксальних дієслів. Пізнання навколишньої дійсності та його закріплення в людській свідомості реалізується через конкретні мовні ознаки, тобто зображені в голові людини образи речей та уявлення про них. Номінація об'єктів навколишньої дійсності є ніщо інше, як мовне закріплення поняттєвих ознак, що відбивають властивості предметів.

Вивченням англійських префіксальних дієслів в аспекті їх семантичних трансформацій і когнітивних механізмів творення займалися такі дослідники: О.А. Гапченко, В.В. Левицький, Г. Фреге й інші. Ретельному дослідженню питань дієслівного префіксального смислотворення присвятили свої наукові праці Н.Д. Арутюнова, О.М. Кринець, Д.А. Леонтьєв та інші. Детальний аналіз феномена дієслівного словотворення як деривативного й когнітивно-семантичного механізмів здійснили на матеріалі германських мов такі дослідники: В.І. Пушкар, В.Н. Телія, G. Lakoff.

Проте комплексне завдання розкриття дериваційного й смислотвірального потенціалу префіксальних дієслів сучасної англійської мови, визначення їх термінотворчості за незмінності семантики самого префікса, виявлення їх глибинної семантики, встановлення багатозначності й омонімізації префіксальних дієслів ще не були предметом окремого дослідження.

Центральним поняттям, що має стосунок до функціонування знакових систем, є значення, поруч з яким часто вживається термін смисл, поширений як у загальноживаній лексиці, так і в спеціальних текстах. У процесі семантичних трансформацій префіксального дієслова актуалізуються нові численні

смисли, відкриваються нові глибинні семантичні пласти, що наповнюють префіксальне дієслово неординарним змістом.

Методологічну основу статті складають принципи системності, єдності форми й змісту. Основними **методами** дослідження префіксальних дієслів є спосіб словотворення в структурному й семантичному вимірах, компонентний аналіз та аналіз словникових дефініцій. Ключовим у статті є метод *значення – смисл*, який дозволив розмежувати декілька різнопланових компонентів інваріантного значення префіксального дієслова в системі мови й змінного компонента (смислу) в мовленні. Розкриття чинників породження різних смислів префіксального дієслова відбувається через узагальнену природу префікса й дієслова, їх творче поєднання в процесі мислення. Можливість утворення різних кількісно-якісних комбінацій одних сем і нейтралізація інших збільшує смислотвірну потужність префіксального дієслова.

Мета статті – виявити семантичні трансформації та когнітивні механізми категорій значення та смислу префіксальних дієслів сучасної англійської мови в загальноживаних і фахових словосполученнях, розкрити їх смислотвірний, дериваційний потенціал творення.

Матеріалом дослідження слугували префіксальні дієслова сучасної англійської мови, відібрані з авторитетних тлумачних словників, що відбивають їх смислотвірний потенціал у загальноживаній і фаховій лексиці.

2. Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження

Математичний логік Г. Фреге у своїй відомій праці «Смисл і денотат» вважає, що смислом є те, що відбиває спосіб представлення позначеного таким знаком (Фреге, 1977). Так, на класичних прикладах «ранкова зоря» та «вечірня зоря» вказується на один і той самий астрономічний об'єкт, але в різний часовий проміжок. Дійсно, до певного часу люди не знали, що йдеться про одне й те саме небесне тіло, планету Венеру, тому

й вкладали в ці терміни різний зміст: зірка, яка з'являється вранці, й зірка, яка з'являється ввечері.

Наведений приклад дає підстави стверджувати, що константність (інваріантність) значення слова є до певної міри ілюзорною, що можна помітити, звернувшись до будь-якого тлумачного або білінгвістичного словника, де одне слово розкривається через різні значення або смислові відтінки залежно від ситуації чи контексту. З приводу проблеми багатозначності слова в лексикології та галузевому термінознавстві висловлюються різні думки, зокрема, що між окремими значеннями багатозначного слова-терміна існують ієрархічні зв'язки узагальненого, спільного інваріанта в площині мови й диференційних змінних смислів у площині мовлення (Дудок, 2009).

Водночас відомо, що в пам'яті носія мови не можуть бути дискретно зафіксовані всі варіанти значень із його словникового запасу. Тобто тут стверджуємо, що існує якесь загальне, стрижневе значення слова (інваріант, спільне для усіх), а інші суть його варіанти, тобто його численні смисли слова. Дериваційні й семантичні процеси як основа смислотворення префіксальних дієслів не можуть оминати таких понять, як метафори́зація та метонімі́зація, що слугують ключовим способом утворення нових концептів, смислів із використанням знаків, які вже наявні в конкретній семіотичній системі (Телия, 1988)

Намагаючись збагнути смислотвірну сутність продуктивного й дериваційного процесу метафори, дослідити її природу й когнітивний механізм, вчені висловлюють різні думки стосовно того, чи є метафора, що лежить в її основі, порівнянням, аналогією, тотожністю чи подібністю (Арутюнова, 1990). Зокрема, на думку Дж. Лакоффа й М. Джонсона, метафора – це факт мислення, що концептуалізує нашу картину світу, а не тільки лінгвістичний феномен. Вони стверджують, що метафора проникає в повсякденне життя, причому не тільки в мову, а й у мислення та дію. Наша повсякденна поняттєва система за своєю сутністю метафорична (Lakoff, 1980).

Те, що константність значення є досить ілюзорною, можна помітити, звернувшись до будь-якого тлумачного або білінгвістичного словника, де одне значення слова розкривається через різні його смислові відтінки залежно від мовної ситуації чи спеціального контексту, скажімо:

– *to at-test – to affirm to be correct, true esp. by oath or signature. e.g – The witness*

attested the truth of the evidence. – 1. свідчити, засвідчувати; 2. приводити до присяги;

– *to ac-cede – to give one's agreement or adherence, assent; yield (with to); 1. вступати на посаду; 2. приєднуватися до думки тощо; 3. погоджуватися з чимось e.g. – Queen Elizabeth II acceded to the throne in 1952 (Halsey, 1986).*

3. Роль метафори й метонімії у формуванні префіксальних дієслів

Доцільно зазначити, що роль метафори й метонімії, які беруть активну участь у семантичних трансформаціях і когнітивних механізмах префіксальних дієслів як дериваційного компонента й процесу смислотворення, суттєва. Скажімо, метонімія дозволяє не тільки розуміти, загальний чи спеціальний текст, але й виявити глибші зв'язки між префіксальними дієсловами. Як стверджують дослідники, метонімія як троп, заснований на асоціації, за суміжністю полягає в тому, що замість назви одного предмета вживається назва іншого, пов'язаного з першим постійним (Тараненко, 2004).

Наявність метонімії посилює стилістичний ефект у семантичних трансформаціях префіксальних дієслів, полягає в зміщенні фокусу уваги на численні їх смислові прирощення. Актуалізуючи нові смислові нюанси, мовець визначає найважливіше, об'єктивує, вербалізує його й використовує у своїх комунікативних цілях. Вважаємо, окрім того, що в практичному застосуванні як деривативний і когнітивно-семантичний механізм метонімія постає як спосіб спрощення, економії та виокремлення узагальненого інваріантного значення англійського префіксального дієслова.

На наш погляд, аналіз семантичних трансформацій у метафорі й метонімії, що входять до складу префіксальних дієслів, трактується як когнітивний механізм, що утворює нові смисли на основі асоціативних імплікацій. Тут поділяємо слушну думку, що метафора як колекція смислів не лише репрезентує найпродуктивніший спосіб словотворення, а й найактуальніший щодо породження смислів, адже метафора як одна з фундаментальних форм людського мислення є результатом прориву смислів із потаємних глибин людської свідомості в навколишню дійсність (Black, 1979).

У підтвердження зазначеного вище наведемо низку прикладів:

– *dis-abuse – 1. to free from false or mistaken idea; – виводити з омани, звільняти*

від ілюзії; *to dis-abuse people of their superstitions* – звільняти людей від забобонів; 2. *to disabuse one's mind* – викинути з голови, перестати думати (про щось – of);

– *ex-posed* – 1. *to place in contact with or to leave open to the action or influence of e.g. The child has never been exposed to the measles* – показувати, виставляти (напоказ, на продаж); 2. *To bare to (something) as danger, ridicule, or criticism; e.g. He exposed himself to the taunts of the crowd*; 3. *To make known; disclose to expose a plot* – розкрити змову; *to expose a crime* – розкрити злочин тощо;

– *ill-use* – 1. *To treat badly, cruelly, or unfairly; abuse* – погано (жорстоко, несправедливо) поводитися; 2. *неправильно (невміло) використовувати, псувати*. III – *treat* – *to treat badly or cruelly* (Halsey, 1986).

У процесі аналізу фактологічного матеріалу виявлено шляхи метафоричних перенесень у семантиці англійських префіксальних дієслів. Можемо стверджувати, що використання метафори й метонімії у фаховому мовленні й повсякденному спілкуванні пояснюється тією важливою роллю, яку вони відіграють у когніції та комунікації носіїв мови. На наш погляд, метафоричний, метонімічний процес, таким чином, полягає в розумовому сприйнятті одного концептуального явища через інше, оскільки стилістичні тропи як мовний факт є категорією мислення та процесом розширення значень і формування смислів, вони є когнітивним способом творення механізму префіксальних дієслів.

З усіх наявних, можливих значень слова мовець обирає те, що робить осмисленим ціле текстове, ситуативне повідомлення. Проте тут ми потрапляємо на своєрідне замкнуте коло: для того, щоб зрозуміти смисл окремого слова, потрібно зрозуміти смисл цілого виразу чи тексту, але смисл виразу й тексту сам базується на розумінні смислу окремих слів (Левицький, 1971). Отримана суперечність відома як проблема *герменевтичного кола*, як взаємозумовленість розуміння елементів якоїсь ситуації загальним усвідомленням цієї ситуації та навпаки; оскільки й саме загальне усвідомлення визначається з'ясуванням його компонентів, і мова тут не стільки в багатозначності окремих слів, а насамперед у неоднозначності тлумачення тексту як цілого. Адже в будь-якому тексті можна знайти як прямий, так і прихований алегоричний смисл, як-от:

– *A-light* – *to step down from; get off* – *сходити з автобуса тощо* – *The passengers*

a-lighted from the plane – *пасажири вийшли з літака*. *To alight on one's lure* – *кльонутти, підматти на гачок*;

– *As-cribe* – *to attribute (something) as to a cause or source* – *присписувати комусь, чомусь як причину чогось* – *They as-cribed the forest fire to carelessness* – *Вони пояснили (присписали) пожежу в лісі через недбальство*;

– *Ap-peace* – *to bring to a state of peace or quite; calm* – *втихомирювати, заспокоювати* – *To appease his parents he agreed to go to the school part time*. – *Щоб заспокоїти своїх батьків він частково погодився ходити в школу* (Patridge, 1984).

Отже, намагаючись дати відповіді на запитання, чи має текст, слово одне або кілька можливих значень, відповідь постає одна. Текст чи слово має одне значення, але кілька чи багато смислів. Префіксальна деривація дієслова зберігає та передає те саме семантичне навантаження, що й загальноживана лексика, адже префікс завжди включає слово чи термін у певну матрицю схеми, тому його семантичне навантаження конкретне й чітке.

Отже, під префіксом розуміємо ту частину слова (морфему), яка у своєму розвитку набула відповідного абстрактного значення та ставиться перед словотвірною основою, наповнюючи її та змінюючи семантичне й когнітивне значення. Слушною є думка дослідників, які відносять префіксацію до синтаксичного способу словотвору, а не до деривації, тому що префікси не відносять утворені слова до нової частини мови, оскільки вони як словотвірні форманти зазвичай більш самостійні у фонетичному, морфологічному й семантичному аспектах у порівнянні із суфіксами (Пушкар, 1998). Наведене вище твердження можемо пояснити таким чином:

– по-перше, передуючи основі, префікс не зливається в єдиний фонетико-морфологічний комплекс із формоутворювальними флексіями, а має своє автономне (інваріантне) значення з притаманною йому смислотвірною парадигмою, наведемо приклади:

– *en-close* – *to put into, to cover or surround with* – *обгороджувати, вкладати у щось* – *The store en-closed an itemized bill with her purchases* – *Магазин включив вартість покупок на його рахунок*;

– *en-dow* – *забезпечувати постійним прибутком, робити пожертвування, обдаровувати* – *a person endowed with many talents* – *людина наділена багатьма талантами*; *to give money or property to as a source of permanent income; e.g. The new church was*

endowed by several parishioners – Нова церква отримала пожертвування кількох парафіян (Patridge, 1984);

– по-друге, префікси виникають зазвичай із самостійних слів (найчастіше зі службових частин мови), тому значення виробляє основу, з якою поєднується префікс, певною мірою зберігається, тобто не зливається зі значенням самого префікса загалом:

– *dis – approve (of) – to have or express an unfavourable opinion – не схвалювати, ставитися негативно, відкидати; e.g. – We dis-approved of their unethical actions – Ми не схвалювали їхніх не етичних дій, вчинків* (Halsey, 1986).

За нашими спостереженнями, існує також і аналогія словотвірних значень префіксів, що також зближує їх як різновид словотворення, а отже, й невичерпного процесу смислотворення. Поділяємо думку дослідників, що дієслівна префіксація сучасної англійської мови має більш лексичний, когнітивно наповнений характер у порівнянні з іншими європейськими мовами, де префікси здатні виконувати також і певні граматичні функції (Гапченко, 2016). Тож, основна їх функція – словотвірна й смислотвірна: утворюючи нові дієслова, вони змінюють лексично-семантичне значення основ, з якими поєднуються, як-от:

– *out – line – external, outside, or outward thorough; complete – накреслити контури, описати в загальних рисах – to outline a policy – намітити основні риси політики; e.g. – Skyscrapers were outlined against the sky – Хмародери височили (вимальовувались контурами на фоні неба); – out-weigh – переважати – e.g. The advantage of the new system outweighs the disadvantages – Вигода нової системи переважає недоліки* (Halsey, 1986).

4. Семантичні трансформації та когнітивні механізми префіксальних дієслів

Опис семантичних трансформацій і когнітивних механізмів префіксальних дієслів англійської мови передбачає виявлення смислотвірного потенціалу найпоширеніших префіксальних моделей та їх семантичного навантаження. Адже лексико-семантичне навантаження префікса зазвичай не змінює граматичного характеру слова загалом. Префіксальне дієслівне смислотворення внаслідок поєднання інваріантного значення загальноновживаного слова зі спеціальним диференційним поняттям фахового терміна набуває однозначного термінологіч-

ного смислу в межах певної терміносистеми (Goursky, 1975).

У процесі аналізу фактологічного матеріалу з префіксальних дієслів виокремлюємо префікси, вживання яких як словотвірних елементів найяскравіше характеризують закономірності й лексико-семантичні особливості дієслівно-префіксального словотворення сучасної англійської мови. Це префікси *be-, de-, dis-, mis-, over-, re-, un-, under-, up-*. Серед цих префіксів виділяємо групу синонімічних префіксів *de-, dis-, mis-, un-*, які надають утвореним дієсловам значення дії, зворотної або протилежної значенню мотивувальної основи. Щодо синонімії, то цікавий той факт, що негативні префікси *de-, dis-, mis* можуть зближуватися в значенні, перетворюючись на синоніми, які стають абсолютними (*deforest – disforest*). Щодо антонімів, то вони завжди однозначні та ясні, адже висловлюють протиставленість повніше, ніж кореневі антоніми, як-от: *to like – to dislike, to appear – to disappear; to understand – to misunderstand*). Мало того, для афіксальних антонімів немає потреби мати в такому контексті слово, значення якого своєю протиставленістю створює антонімічну пару.

Аналізований емпіричний матеріал дає підстави стверджувати, що традиційні дієслівні префікси широко репрезентовані в процесах творення неологізмів сучасної англійської дієслівної лексики, серед яких високопродуктивні такі: *anti-, be-, contra-, de-, exo-, extra-, hydro-, inter-, mini-, out-, thermo-, ultra-, un-* та інші. Як бачимо, нові префікси чи новий зміст «старих» також еволюціонують, поповнюючи наявний фонд префіксальних дієслів.

Отже, префікси *de-, dis-, mis-, un-* є активним засобом у дієслівному словотворенні сучасної англійської мови. Ці морфеми цікаві не тільки з боку тієї ролі, яку вони відіграють у вербальному значенні, але й тому, що є системою афіксів, які об'єднують негативну семантику й здатність брати участь в утворенні афіксальних антонімів.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки дослідження зосереджуються навколо кількох стрижневих питань, пов'язаних із пізнавальною сутністю, функціями й стилістичними можливостями метафори й метонімії в експлікації семантичних трансформацій і когнітивних механізмів префіксальних дієслів. Поступальний рух людського пізнання все більше стимулює інтерес дослідників до метафори й метонімії як способів наукового осягнення природної дійсності

й психологічних чинників творення нових смислів (Леонт'єв, 2019). Наведімо низку прикладів:

– *Con-veal* – *to put or keep out of sight* – ховати, приховувати, затаювати – *to conceal the truth from smb.* – приховувати правду від когось *e.g.* – *She concealed the displeasure* – Вона приховала невдоволення;

– *Con-fine* – *to keep within limits; restrict* – обмежувати, тримати зачиненим – *to be confined to bed* – бути прикутим до ліжка (через хворобу); *e.g.* – *He was confined the prison for six years* – Він отримав шість років позбавлення волі; *Please confine your discussion to that particular book* – Будь ласка, обмежимося обговоренням саме цієї книжки;

– *Com-prehand* – розуміти, збагнути, охоплювати – *the report comprehended all the facts* – протокол містив усі факти; *to grasp mentally; understand fully.* – осягнути розумом; *e.g.* – *The topic he was assigned com-prehended all of the mayor political developments of 1968* – Тема, яку він виніс на обговорення, охоплювала головний політичний розвиток 1968 року (Patridge, 1984).

5. Творення нових значень і смислів префіксальних дієслів

Як бачимо, у зв'язку з активним розвитком сучасного загальноживаного лексичного фонду й галузевого термінознавства виникає нагальна потреба аналізу мовних явищ, пов'язаних із когнітивними механізмами смислотворення. Особливо важливим є розкриття нових значень префіксальних дієслів та їх смислів, що виникли через семантичну трансформацію чи переосмислення наявних номінацій, як-от:

– *miss-place* – *to put or locate in a wrong place* – поставити (покласти) не на те місце, говорити (робити) не до речі – *e.g. The absent-minded clerk was always misplacing files* – Розгублений клерк завжди клав папки не на місце;

– *mis-use* – *wrong or improper use* – неправильно вживати, зловживати; *to misuse of confidence* – зловживати довір'ям – *e.g. Who misuses a dog would misuse a child* – Хто погано ставиться до собаки, той погано ставитиметься до дитини (Tennyson, 1884) (Patridge, 1984).

Таким чином, як було зазначено вище, сутність процесу метафоризації, метонімізації англійських префіксальних дієслів полягає в зміні первинного значення слова шляхом включення до його семантики нових диференційних сем, які модифікують смисли. Вторинне значення може відрізнитися від первинного не лише

семним складом, а й місцем семи-мотиватора в структурі значення префіксального дієслова. Сема-мотиватор, чи узагальнена сема, що є головною ідеєю, основою метафори, в структурі первинного й вторинного значень може займати різне місце (Крimeць, 2010). У результаті семантичних трансформацій сема-мотиватор, яка є ядерною (інваріантною) в структурі первинного значення, може стати диференційною або імпліцитною.

6. Висновки

Отже, за смислом префіксального дієслова прихована онтологія функціонування його загального значення. Смисл з'являється тоді, коли значення втрачає статус квазіоб'єкта, що функціонує сам по собі. Значення та смисл, таким чином, розділені не в плані онтології, а в плані гнозису, що проявляється в діалектиці суб'єктивного й об'єктивного в функціонуванні змісту префіксального дієслова.

Стилістичні фігури, метафора й метонімія як чинники творення та розвитку англійських префіксальних дієслів спричиняють появу, по-перше, нових утворень, по-друге, нових смислів вже наявних одиниць. Виявлені факти дають підстави стверджувати, що межі між різними прошарками дієслівної лексики рухливі, завдяки чому вона поповнюється новими смисловими одиницями відповідно до розвитку її галузей і потреби в найменуванні нових спеціальних понять. Стилістичні тропи метафора й метонімія є окремим випадком функціонування когнітивних механізмів, концептуальної деривації, які сприяють утворенню нових імпліцитних смислів.

Таким чином, когнітивно-семантичний підхід зумовлює актуальність вивчення метафори як мисленнєвого й смислотвірального механізмів. Важливість такого підходу полягає в тому, що інтеграція семантичних трансформацій і когнітивних механізмів уможливує розгляд метафори як універсального мовного феномену усвідомлення світу, який дозволяє здійснювати концептуалізацію нового онтологічного явища за аналогією зі сформованою системою понять.

Отже, доходимо висновку, що метафори й метонімії в складі префіксальних дієслів мають потужний когнітивний і дериваційний потенціал, великий вплив на когніцію людини й породжують численність і варіативність смислів. Перспективним напрямом подальших розвідок може бути дослідження процесу смислопородження в площині психолінгвістики й нейролінгвістики, а також когнітивного термінознавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнова Н.Д. Метафора. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва : Сов. энциклопедия, 1990. С. 5–32.
2. Гапченко О.А. Когнітивні аспекти метонімії. *Українське мовознавство*. 2016. Вип. 1. С. 53–65.
3. Дудок Р.І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 358 с.
4. Кривець О.М. Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології. *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2010. № 675. С. 23–27.
5. Левицкий В.В. Экспериментальные данные к проблеме смысловой структуры слова. Москва : Наука, 1971. С. 151–167.
6. Леонтьев Д.А. Психология смысла, природа, строение, и динамика смысловой реальности. Москва : Смысл, 2019. 582с.
7. Пушкар В.І. Архітектоніка твірних та похідних основ англійських префіксальних дієслів. *Вісник Харківського університету*. Харків : Константа, 1998. № 406. С. 164–169.
8. Тараненко О.О. Метонімія. *Українська мова: енциклопедія*. Київ, 2004. С. 339–342.
9. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция. *Метафора в языке и тексте*. Москва : Наука, 1988. С. 26–51.
10. Фреге Г. Смысл и денотат. *Семиотика и информатика*. 1977. Вып. 8. С. 181–210.
11. Black M. More about metaphor. *Metaphor and thought*. Cambridge etc., 1979. P. 181–210.
12. Goursky S. The Idiomatic Heart of the English language. L'viv : Svit, 1975. 179 p.
13. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. Chicago, 1980. 242 p.
14. Patridge E. A dictionary of Slang and Unconventional English. New York : Barton's, 1984. 1400 p.
15. Scribner Dictionary / William D. Halsey, Editorial Director. Glencoe, Mission Hills, California, 1986. 1158 p.
2. Нарченко О. (2016). Kohnityvni aspekty metonimii [Cognitive aspects of metonymy]. *Zhurnal Ukrainske movoznavstvo*. Vyp. 1, pp. 53–65.
3. Dudok R.I. (2009). Problema znachennia ta smyslu termina v humanitarnykh naukakh [The problem of meaning and sense in the term for humanities]: Monohrafiia Lviv, Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 358 p.
4. Krymets O. (2010). Metafora y metonimiia yak chynnyky tvorennia y rozvytku ukrainskoi tekhnichnoi terminolohii [Metaphor and metonymy as factors of creation and development of Ukrainian technical terminology]. *Visnyk nats. un-tu "Lvivska politekhnika"*. Seriiia "Problemy ukrainskoi terminolohii". № 675.
5. Levytskyi V.V. (1971). Eksperymentalnye dannye k probleme smyslovoi struktury slova [Experimental data on the problem of word structure], *Semanticheskaia struktura slova – M. Nauka*, pp. 151–167.
6. Leontev D.A. (2019). Psykholohiia smysla, pryroda, stroyeniye, y dynamyka smuslovoi realnosti. [Psychology of meaning, nature, structure, and dynamics of meaningful reality]. 4-e yzd. yspr. y dop. – M: Smysl, 582 p.
7. Pushkar V.I. (1998). Arkhitektonika tvirnykh ta pokhidnykh osnov anhlislykykh prefiksalnykh diiesliv. [Architectonics of creative and derivative bases of English prefixal verbs]. *Problemy movy, movlenniyevoi diialnosti ta vykladannia inozemnykh mov*. *Visnyk Kharkivskoho universytetu*. Kharkiv: Konstanta, № 406, pp. 164–169.
8. Taranenko O. (2004). O. Metonimiia [Metonymy]. *Ukrainska mova: entsyklopediia – K.*, pp. 339–342.
9. Telyia V.N. (1988). Metafora kak model smysloproyzvodstva y yeyo ekspressyvno-otsenochnaia funktsiia. [Metaphor as a model of meaning production and its expressive-evaluative function]. *Metafora v yazyke y tekste*. – M.: Nauka, pp. 26–51.
10. Frege H. (1977). Smysl i denotat. [Meaning and denotation]. *Semyotyka i informatyka – Vyp. 8*, pp. 181–210.
11. Black M. More about metaphor. *Metaphor and thought*. Cambridge etc., 1979. P. 181–210.
12. Goursky S. *The Idiomatic Heart of the English language*. L'viv: Svit, 1975. 179 p.
13. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. Chicago, 1980. 242 p.
14. Patridge E. *A dictionary of Slang and Unconventional English*. New York: Barton's, 1984. 1400 p.
15. Scribner Dictionary / William D. Halsey, Editorial Director. Glencoe, Mission Hills, California, 1986. 1158 p.

REFERENCES:

1. Arutiunova N.D. (2016). Metafora. [Metaphor]. *Lynhvystrycheskyi entsyklopedycheskyi slovar*. Moskva Sov.: Entsyklopediia, pp. 5–32.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2021.
The article was received 13 April 2021.